

කන්තෙලියේ ජෛව උරුමය මතු පරපුරට දායාද කළ හැකි ද?

වර්තමාන ලෝකයේ සිදු වන නාගරීකරණය හා කාර්මීකරණය මත පදනම් වූ සීග්‍ර දියුණුවත් සමගම ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය ප්‍රධාන අභියෝගයක් වී ඇත. මීට හේතුව නාගරීකරණය හා කාර්මීකරණය හමුවේ වනජීවී වාසස්ථාන සෘජුව හා වක්‍රව සීග්‍රයෙන් වැනසීයාමට ලක්වීමයි. ඊට පිළියම් සෙවීම සඳහා ජෛව විවිධත්වයෙන් උච්ච ප්‍රදේශ (Biodiversity Hotspot) සංකල්පය හරහා ලෝකයේ ජෛව විවිධත්වයට වැඩිම කර්ජන එල්ල වී ඇති ප්‍රදේශ හා වැඩිම ආවේණික ජීවී විශේෂ ප්‍රමාණයක් සාන්ද්‍රගත වී ඇති ප්‍රදේශ 34 ක් හඳුනාගෙන තිබේ. ඒ අතරට ඉන්දියාවේ බටහිර ගාට්ස් ප්‍රදේශය හා ශ්‍රී ලංකාව එක් කලාපයක් ලෙස ගෙන නම් කර ඇත. බොහෝ දෙනෙක් සිතන්නේ ජෛව විවිධත්වයෙන් උච්ච ප්‍රදේශ අතරට ශ්‍රී ලංකාව එක් වීම ආඩම්බරයට කරුණක් වන බවය. නමුත් ඒ සඳහා භාවිතා කළ නිර්ණායක සැලකිල්ලට ගත් විට පෙනී යන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ ආවේණික ජීවී විශේෂ අති බහුතරයක් ජීවත්වන ස්වාභාවික පරිසර පද්ධති පෙර පැවති තත්ත්වයෙන් 70% කට වැඩි ප්‍රමාණයක් විනාශයට පත් වී ඇති බවයි. මෙය ඉතා දරුණු බේදවාචකයකි. මේ බේදවාචකයට නැවතීමේ තිත තැබීමට විෂානුබද්ධ කිසිදු වගකිව යුතු ආයතනයක් උත්සාහ දරණ බවක් පෙනෙන්නට නැත. එම තත්ත්වය පිටු දැකීමට ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කිරීමට සැරසෙන බවක් හෝ දක්නට නොමැත.

ලංකාවේ ආවේණික ජීවීන්ගෙන් අති බහුතරයක් ජීවත් වන්නේ තෙත් කලාපයේය. නමුත් තෙත් කලාපයේ වනාන්තර අතුරින් වැඩි ප්‍රමාණයක් නිසි නීතිමය රැකවරණයක් නොමැතිකමින් අනාරක්ෂිතව පවතී. තෙත් කලාපයේ පිහිටි සමහර වනාන්තර බිම් ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාව සතුව පවතී. නැතහොත් දීර්ඝකාලීන බදු ක්‍රමය යටතේ ලබා ගත් පෞද්ගලික අංශය සතු ඉඩම් ලෙස පවතී. තවත් සමහර විශාල වනාන්තර බිම් පෞද්ගලික හිමිකරුවන් සතුව පවතී. මේ තත්ත්වය ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයේ දී දැවැන්ත අභියෝගයක්ව තිබේ. ඊට හේතුව මෙම වනාන්තර බිම් වරින් වර එළි පෙහෙළි කරමින් වගාවන් ඇතුළු විවිධ ව්‍යාපෘති සඳහා භාවිතයට ගැනීමයි. මෙවන් වනාන්තර ඉඩම් බොහොමයක්ම සුවිශේෂී රක්ෂිත වනාන්තර මායිමේ පිහිටා තිබීම තවත් බේදවාචකයකි. ජෛව විද්‍යාත්මකව වැදගත් වන මෙම වනාන්තර ඉඩම් එළි පෙහෙළි කිරීමත් සමගම වනාන්තර බණ්ඩනය වන අතර ජෛව ප්‍රජාවට ද විවිධ බලපෑම් එල්ල වේ. මේ තත්ත්වයට තෙත් කලාපයේ වනාන්තර බහුතරයක්ම ගොදුරු වී තිබේ. ඒ සඳහා පිළියම් සෙවීම මතු පරපුරේ සුරක්ෂිතතාවය ගැන සිතන සෑම පාලකයෙකුගේම යුතුකමක් හා වගකීමක් විය යුතුය.

එවන් පාලකයින් බිහි වන තුරු සුසුම් ලමින් සිටින සුවිශේෂී වන රජදහනක් ලෙස කන්තෙලිය හැඳින්විය හැකිය. හත්තැව හා අසුව දශකයේ දී තුනී ලැලි සංස්ථාවට දූව සැපයීම සඳහා වෙන් කර දුන් මෙම වනාන්තරය ඉන් සිදු වූ දැවැන්ත විනාශයට අද වන විට ද කම්පිතව සිටිති. කන්තෙලිය වන සංකීර්ණයක් ලෙස පහතරට තෙත් කලාපයේ දුර්ලභ ජීවී විශේෂ අති විශාල ප්‍රමාණයකට රැකවරණය සලසමින් අද වන විට ද තර්ජන බොහොමයකට මුහුණ දෙමින් අහිතව වැජඹී සිටීමට උත්සහ ගනිති. නමුත් මෙම වනාන්තරය වටා පිහිටි අනාරක්ෂිත වනාන්තර බිම් ඒ තත්ත්වයට ප්‍රධාන බාධකයක් ව තිබේ.

ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ පිහිටි කන්තෙලිය වනාන්තරය තවලම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් වේ. 1934 ජූලි 06 වන දින මෙම වනාන්තරය කැළෑ ආඥා පනත යටතේ වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව යටතේ පාලනය වන රක්ෂිත වනාන්තරයක් බවට ප්‍රකාශයට පත් කර තිබේ. එසේ ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති වනාන්තර බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 6114.4 කි. අද වන විට එහි ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 5276 දක්වා අඩු වී තිබේ. කන්තෙලිය වන රක්ෂිතයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කර ගෙවී ගිය වසර 73 ක කාලය තුළ දී වනාන්තර බිම් අනවසර අල්ලා ගැනීම හේතුවෙන් හෙක්ටයාර 838 ක් කන්තෙලියට අහිමි වී තිබේ. මෙසේ අනවසරින් අල්ලා ගත් ඉඩම් අද වන විට තේ වගාව හා කටුපොල් වගාවට යොදා ගෙන තිබේ.

කන්තෙලිය හුදකලා වනාන්තරයක් නොවේ. මෙම වනාන්තරය හා සම්බන්ධව තවත් වනාන්තර ද්විත්වයක් පිහිටා තිබේ. ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ පිහිටි හෙක්ටයාර 2236 ක් වන නාකියාදේණිය යෝජිත රක්ෂිතය කන්තෙලියේ දකුණු මායිම හා සම්බන්ධව පිහිටා ඇත. ගාල්ල හා මාතර දිස්ත්‍රික්ක දෙකේ ව්‍යාප්තව ඇති 1940 සැප්තැම්බර් 06 වන දින වන රක්ෂිතයන් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කළ හෙක්ටයාර 3866 ක් පමණ වන දෙදියගල වන රක්ෂිතය කන්තෙලිය වනාන්තරයේ ගිණිකොණ මායිම හා සම්බන්ධව ඇත. මේ අනුව හෙක්ටයාර 12216 ක් පමණ වන වනාන්තර පද්ධතියක් ලෙස කන්තෙලිය - දෙදියගල - නාකියාදේණිය වන

සංකීර්ණය ව්‍යාප්තව තිබේ. මෙම වනාන්තර ත්‍රිත්වයම මිනිසා හා ජෛව ගෝල රක්ෂිතයක් ලෙස නම් කර ඇත.

පසුගිය කාලය තුළ සිදු කළ අධ්‍යයනයන්ට අනුව මෙම වන සංකීර්ණය ජීවි විවිධත්වයෙන් ඉතාම පෙහොසත් වනාන්තර ප්‍රදේශයක් ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ. දකුණු ආසියානු කලාපයේ ඒකක ක්ෂේත්‍රඵලයක වැඩිම ශාක විවිධත්වයක් සහිත කලාපයක් ලෙස මෙම ප්‍රදේශය නම් කර ඇත. මෙම තත්ත්වය සැලකිල්ලට ගෙන නිරිතදිග වැසි වනාන්තර සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ මෙම වනාන්තර ත්‍රිත්වය මැණීමේ කර මායිම් සලකුණු කිරීම හා කන්තෙළිය වනාන්තරයේ සංචාරක පහසුකම් වැඩි දියුණු කර මහජනතාවට විවෘත කිරීම ඇතුළු කාර්යයන් ගණනාවක් සිදු කරන ලදී. සංචාරක පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීම හේතුවෙන් කන්තෙළිය වනාන්තරය බොහෝ දෙනාගේ අවධානයට අද වන විට යොමුව තිබේ.

කන්තෙළිය පහත රට තෙත් කලාපයේ නිරිත දිග ප්‍රදේශයට වන්නට පිහිටා තිබේ. මැයි මාසයේ මැද සිට සැප්තැම්බර් දක්වා ව්‍යාප්තව ඇති නිරිතදිග මෝසමින් වැඩි වර්ෂාපතනයක් ලැබෙන මෙම ප්‍රදේශයේ වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර් 4445 ක් පමණ වේ. මෙහි මධ්‍ය වාර්ෂික උෂ්ණත්වය සෙල්සියස් අංශක 27 ක් පමණකි.

කන්තෙළිය වනාන්තරය ගිං ගඟේ ජල පෝෂක ප්‍රදේශයකි. නන්තිකිත ඇළ, කන්තෙළිය ඇළ, උඩුගම දොළ, හෝම දොළ ඇතුළු ප්‍රධාන ජල මාර්ග හා සම්බන්ධව පවතින කුඩා ජල දහරාවන් 111 ක් පමණ කන්තෙළිය වන රක්ෂිතය තුළ පිහිටා තිබේ. මීට අමතරව අනගිමල ඇල්ල (උස මීටර් 46 ක් වන) හා නාරංගස් ඇල්ල (උස මීටර් 70 ක් වන) යන දිය ඇලි වන රක්ෂිතය තුළ පිහිටා ඇත. කන්තෙළිය වන රක්ෂිතය මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර් 60 ක් මීටර් 425 ක් අතර උච්චත්ව පරාසය තුළ ව්‍යාප්තව ඇත. වනාන්තරයේ බොහෝ ප්‍රදේශ පහත් කඳු ලෙස දැකගත හැකි අතර කබ්බලේ කන්ද මෙහි ප්‍රමුඛතම කඳු වැටියකි. මීට අමතරව කොණ්ඩගල කන්ද, කටු කිතුල්ගල කන්ද, කොස්පලකැටිය කන්ද, ලවල්වරුව කන්ද, තිරුවානා කන්ද වනාන්තරය තුළ පිහිටා තිබේ. පහතරට තෙත් කලාපීය වනාන්තර වැස්මක් සහිත කන්තෙළිය වනාන්තරයේ ව්‍යුහය සැලකූ විට ස්ථරිභවනය පැහැදිලිව දැකගත හැකිය. නෙරු ස්ථරය, වියන් ස්ථරය, උප වියන් ස්ථරය, පඳුරු ස්ථරය හා යටිගොන්න ලෙස ස්ථර අනුව වනාන්තරය සකස් වී තිබේ. මෙම වනාන්තරයේ ආරෝහක ශාක (වැල් වර්ග), අපි ශාකීය හා භෞමික උඩවැඩියා සහ මීවන ශාක බහුලව දැක ගත හැකිය. දිය දහරාවන් අශ්‍රිතව මීවන ශාක ප්‍රමුඛ ගංගාශ්‍රිත ශාක තීරයන් දැක ගත හැකිය. මේ ආශ්‍රිතව ගිණිහොට හා පාත්‍රා කොකු (*Cyathea spp.*) යන මීවන ශාක දැකගත හැකිය. දිය පහරවල කෙකටිය (*Aponogeton spp.*), අභිඋඩයන් (*Laginandra spp.*), හා කෙටල (*Cryptocoryne spp.*) වැනි ජලජ ශාක විශේෂ දැකගත හැකි වේ.

මෙම වනාන්තරයේ සමස්ත ශාක විවිධත්වය පිළිබඳව පුළුල් අධ්‍යයනයක් සිදු කර නොමැති මුත් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්ව විද්‍යාලයේ මහාචාර්ය B. M. P සිංහකුමාර මහතාගේ අධ්‍යයනවලට අනුව ශාක විශේෂ 301 ක් පමණ හඳුනාගෙන ඇත. ඒ අතුරෙන් ශාක විශේෂ 155 ක් පමණ ලංකාවට ආවේණික වෙති. මෙහි දූවමය ශාක විශේෂ 234 ක් පමණ හඳුනාගෙන තිබේ. ඉන් විශේෂ 141 ක් පමණ ලංකාවට ආවේණික වන බව සොයාගෙන ඇත. කන්තෙළියේ වාර්තාවන ලංකාවට ආවේණික ශාක විශේෂ අතර අරිද්ද (*Camphosperma zeylanicum*), ඇටඹ (*Mangifera zeylanica*), මහබදුල්ල (*Semicarpus parvifolia*), කළු බදුල්ල (*Semicarpus walkeri*), වැලි පියන්න (*Anisophyllea cinnamomoides*), කටමොද (*Cullenia rosayroana*), කැකුණ (*Canerium zeylanicum*), වලුකීන (*Calophyllum bracteatum*), කීන (*Calophyllum zeylanicum*), දොඹ කීන (*Calophyllum mooni*), බටු කීන (*Calophyllum thwaitesii*), මඩොල් (*Garcinia hermoni*), දිය නා (*Mesua ferrea*) දොරණ (*Dipterocarpus glandiulosus*), හොර (*Dipterocarpus zeylanicus*), තීනිය (*Shorea conjestiflora*), හල් (*Vateria copalifera*), ගල් වෙරළ (*Eleocarpus subbrillosus*), හැඩවක (*Chaetocarpus castenocarpus*) ආදී පහතරට තෙත් කලාපීය ශාක විශේෂ වෙති. මීට අමතරව මුළු ලොවින්ම කන්තෙළිය ආශ්‍රිතව දැක ගත හැකි මැන්දෝරා (*Stemenoporus kanneliyensis*) ශාකය මෙහි අභිමානය මුර්තිමත් වන තවත් සාධකයකි.

කන්තෙළියෙහි වාර්තාවන උඩවැඩියා ශාක විශේෂ අතර වනරාජ (*Anoectochilus regalis*), ඉරුරාජ (*Zecurine rega*), නාරිලතා (*Habenaria crinifera*), *Dendrobium spp.*, *Bulbophyllum spp.*, *Eria spp.* හා *Malaxis spp.*, වැනි උඩවැඩියා විශේෂ වෙති.

කන්තලියෙහි මීවන ශාක විශේෂ 22 ක් වාර්තා වී අති අතර ආවේණික ශාක විශේෂ 9 ක් පමණ ඒ අතර වෙති. කුඩා හැඩයා (*Huperzia squarrosa*), මහ හැඩයා (*Huperzia phlegmaria*), කුරුළු කුඩු මීවනය (*Asplenium nidus*) හා ගිණිහොට (*Cyathea spp.*) වැනි මීවන ශාක දැක හැකිය.

මීට අමතරව කාෂ්ඨාරෝහක ඔෆෂඩිය ශාකයක් වන වෙනිවැල් (*Coscinium fenestratum*) ශාක වලට අමතරව වේවැල් ශාක විශේෂ ගණනාවක්ම මෙම වනාන්තරයේ දැක ගත හැකිය. තම්බොටුවැල් (*Calamus zeylanicus*), මාවේවැල් (*Calamus thwaitesii*), එළවේවැල් (*Calamus rivalis*), හා කුකුළු වැල් (*Calamus radiatatus*) ඒ අතර වෙති.

කන්තලියේ සත්ත්ව විවිධත්වය

වගු අංක - 01

සත්ත්ව කාණ්ඩය	විශේෂ ගණන	ආවේණික විශේෂ ගණන	ආවේණිකතා ප්‍රතිශතය
මත්ස්‍යයින්	38	20	53 %
උභයජීවීන්	19	14	74 %
උරගයින්	59	30	51 %
පක්ෂීන්	124	23	18 %
කෘමීරපායීන්	20	6	30 %
සමනළුන්	53	5	9 %
එකතුව	313	98	31 %

කන්තලිය වනාන්තරයේ සමස්ත සත්ත්ව විවිධත්වය පිළිබඳව පුළුල් අධ්‍යයනයක් සිදු කර නොමැති මුත් දැනට සිදු කර ඇති අධ්‍යයනයන්ට අදාළ පර්යේෂණ වාර්තා සියල්ල සම්පිණ්ඩනය කිරීමෙන් හා මෙම ලියුම්කරු විසින් 2005 වසරේ දී කන්තලිය ආශ්‍රිතව සිදු කළ සත්ත්ව විවිධත්ව අධ්‍යයනයේ දත්ත සම්පිණ්ඩනය කිරීමෙන් කන්තලියේ සමස්ත ජීවී විවිධත්වය පිළිබඳව හොඳ අවබෝධයක් ලබා ගත හැකිය. (වගු අංක 01)

කන්තලියේ දැනට අධ්‍යයනයන්ට බඳුන් කර ඇති මත්ස්‍ය, උභයජීවී, උරග, පක්ෂී, කෘමීරපායීන් හා සමනළුන් යන සත්ත්ව කාණ්ඩ 06 ට අයත් විශේෂ 313 ක් පමණ හඳුනාගෙන තිබේ. එම සත්ත්ව විශේෂ අතුරින් 98 ක් ලංකාවට ආවේණික වේ. එහි ආවේණිකතා ප්‍රතිශතය 31% කකි.

කන්තලිය වන රක්ෂිතය තුළ පිහිටි දියදහරාවන් බොහොමයක්ම මත්ස්‍ය විවිධත්වයෙන් ඉතා පෙහොසත්ය. මෙහි මත්ස්‍ය විශේෂ 38 ක් පමණ වාර්තා වී ඇති අතර ඉන් විශේෂ 20 ක් පමණ ලංකාවට ආවේණික වේ. එහි ආවේණිකතා ප්‍රතිශතය 53% ක් පමණ වේ. ලංකාවට ආවේණික ඉතාම දුර්ලභ හා සීමිත ව්‍යාප්තියක් ඇති මත්ස්‍ය විශේෂ 2 ක් වන විල්පිට දණ්ඩියා (*Rasbora wilpita*) හා පතිරණ සාලයා (*Devario pathirana*) මෙම වනාන්තරයේ ජීවත් වීම ඉතාම වැදගත් වේ. මීට අමතරව ලංකාවට ආවේණික දුර්ලභ මත්ස්‍ය විශේෂ වන තල්කොස්සා (*Belontia signata*), හල්මල් දණ්ඩියා (*Rasboroides vaterifloris*), හීත මස්සා (*Puntius pleurotaenia*), කොළ කන්යා (*Channa orientalis*), ලේ තිත්තයා (*Puntius titteya*), බුලත්

හපයා (*Puntius nigrofasciatus*) හා උඩහඳයා (*Aplocheilus dayi*) වැනි විශේෂ වනාන්තරය තුළ පිහිටි දිය දහරාවන් නිවහන කරගෙන දිවි ගෙවති.

ලංකාවේ සත්ත්ව විවිධත්වය හා කන්තෙළියේ සත්ත්ව විවිධත්වය සංසන්දනය
වගු අංක - 02

සත්ත්ව කාණ්ඩය	වාර්තාවන මුළු විශේෂ ගණන			ආවේණික විශේෂ ගණන		
	* ලංකාව	කන්තෙළිය	ප්‍රතිශතය	ලංකාව	කන්තෙළිය	ප්‍රතිශතය
මත්සායින්	82	38	46 %	44	20	45 %
උභයජීවීන්	106	19	18 %	90	14	16 %
උරගයින්	175	59	34 %	105	30	28 %
පක්ෂීන්	326	124	38 %	33	23	70 %
ක්ෂීරපායින්	92	20	22 %	17	6	35 %
සමනළුන්	243	53	22 %	20	5	25 %
එකතුව	1024	313	30 %	309	98	32 %

*ලංකාවේ ගොඩබිම් ප්‍රදේශයේ පමණක් (සාගරයේ හැර) වර්තා වන විශේෂ

ලංකාවේ ඉතාම සීමිත ව්‍යාප්තියක් සහිත වැලි ගොවිවත් විශේෂයක් වන 1989 වසරේ දී විද්‍යා ලොවට හඳුන්වා දුන් කට රතු වැලිගොව්වා හෙවත් කලන්දාගේ (*Schismatogobius deraniyagalai*) නිදර්ශක 03 ක් සමිත් වානිජ මහතා විසින් මෙම විශේෂය විද්‍යාත්මකව නම් කිරීමට වසර ගණනාවකට ප්‍රථම 1969 වසරේ දී කන්තෙළිය වන රක්ෂිතය තුළින් එකතු කර ඇත. නමුත් අපගේ අධ්‍යයනවල දී එම විශේෂය හමු නොවූ අතර කටරතු වැලිගොව්වා වර්තමානයේ දී කන්තෙළිය වන රක්ෂිතයේ ජීවත් වන්නේදැයි සොයා බැලිය යුතුය.

කන්තෙළිය වන රක්ෂිතයේ උභයජීවී විශේෂ 19 ක් පමණ වාර්තා වී තිබේ. ඒ අතුරින් විශේෂ 14 ක් පමණ ලංකාවට ආවේණික වෙති. එහි ආවේණිකතා ප්‍රතිශතය 74% ක් පමණ වේ. ලංකාවේ සුවිශේෂී උභයජීවීන් කිහිපදෙනෙක්ම කන්තෙළියෙන් වාර්තා වී තිබේ. නගාඕගේ මොට හොඹු මැඩියා (*Ramanella nagaoui*) ලෙස හඳුන්වන විශේෂය ප්‍රථම වරට වාර්තා කරන ලද්දේ කන්තෙළිය වනාන්තරයෙනි. ලබුගම පඳුරු මැඩියා (*Philautus abundus*) නම් විශේෂය ලබුගම වනාන්තරයට අමතරව වාර්තා වන එකම ප්‍රදේශය කන්තෙළිය වන රක්ෂිතයයි.

මීට අමතරව ඉතා දුර්ලභ හා ආවේණික උභයජීවී විශේෂ වන කෙලාටිගේ කුරු ගෙම්බා (*Adenomus kelaartii*), ලංකා ගල්පර මැඩියා (*Nannophrys ceylonensis*), වකුටු කොළ පඳුරු මැඩියා (*Philautus folicola*), අඳුරු ලපවත් පඳුරු මැඩියා (*Philautus sordidus*) හා දික් හොඹු ගස් මැඩියා (*Polypedates longinasus*) වැනි විශේෂ කන්තෙළියෙන් වාර්තා වේ.

කන්තෙළිය වනාන්තරයේ උරග විශේෂ 59 ක් පමණ වාර්තා වී තිබේ. මේ අතර ලංකාවේ ඉතාම දුර්ලභ හා ආවේණික උරග විශේෂ කිහිපයක්ම වේ. මහනුවර දිස්ත්‍රික්කයේ ස්ථාන කිහිපයකින් පමණක් වාර්තා වී ඇති රණවනගේ රත්මාපිලා (*Boiga ranawanei*) වාර්තා වන අනෙක් එකම ප්‍රදේශය වන්නේ කන්තෙළිය

වනාන්තරයයි. දැරණියගලගේ වල්ගා ඇඹියා (*Rhinophis tricoloratus*) නම් පාංශු වාසී සර්ප විශේෂය වාර්තා වන්නේ කන්නෙළිය හා සිංහරාජය යන වනාන්තර වලින් පමණි.

කන්නෙළියේ වාර්තා වන ලංකාවට ආවේණික දුර්ලභ උරගයින් අතර කුඩා මැඩිල්ලා (*Aspidura guntheri*), දාර කරවලා (*Cercaspis carinatus*), කබර දත් කැටියා (*Oligodon calamarius*), කබර කන උල්ලා (*Typhops leucomelas*), මුකලන් තෙලිස්සා (*Hypnale nepa*), කුඩා මුකලන් තෙලිස්සා (*Hypnale walli*) හා පලා පොළගා (*Trimeresurus trigonocephalus*) වැනි සර්පයින් සහ පිනුම් කටුස්සා (*Otocryptis wiegmanni*), සිවුරුවන්ලන කටුස්සා (*Calotes liolepis*), යක් කටුස්සා (*Lyriocephalus sputatus*) වැනි සිවුපා උරගන් කන්නෙළියෙන් වාර්තා වේ.

කන්නෙළිය වනාන්තර ප්‍රදේශයේ පක්ෂී විශේෂ 124 ක් පමණ වාර්තා වේ. ඉන් විශේෂ 23 ක් ලංකාවට ආවේණික විශේෂ වන අතර විශේෂ 15 ක් සංක්‍රමණික පක්ෂී විශේෂ වෙති. ලංකාවට ආවේණික පක්ෂීන්ගේ ආවේණිකතා ප්‍රතිශතය 18% ක් පමණ වේ. ලංකාවට ආවේණික දුර්ලභ පක්ෂී විශේෂ වන බට ඇටි කුකුළා (Green - billed Coucal), කැහිබෙල්ලා (Blue Magpie), හිස දුඹුරු දෙමලිච්චා (Brown - capped Babbler), ලංකා සැලලිහිණියා (Ceylon Grackle), හඬන් කුකුළා (Spurfowl), අළු ගිරවා (Layard's Parakeet), වතරතු මල් කොහා (Red - faced Malkoha), පිට තඹල වන බස්සා (Chestnut - bucket Owlet) වැනි පක්ෂීන් කන්නෙළිය වන රක්ෂිතය නිවහන කරගෙන දිවි ගෙවති. කඳුකර වනාන්තරවල දිවි ගෙවන ලංකාවට ආවේණික මයිලගොයා (Woodpigen) සමහර කාලවල දී මෙම වනාන්තර ප්‍රදේශවලට පැමිණේ.

බොහෝ තෙත් වනාන්තරවල දක්නට ලැබෙන විශාල පක්ෂී නඩ මෙහි දැකගත නොහැකි අතර පක්ෂී නඩවල ප්‍රධාන කාර්යය භාරයක් ඉටු කරන රතු දෙමලිච්චා ද (*Rufous Babbler*) කන්නෙළියෙන් වාර්තා වන්නේ ඉතාම කලාතුරකිනි. මෙවන් තත්ත්වයක් ඇති වීමට කන්නෙළිය වනාන්තරයේ දූව සංහාරය හේතු වී දැයි ගැටළු සහිතය.

ලංකාවේ දුර්ලභ පක්ෂීන් වන කළු රාජාලියා (Black Eagle), ඩුගුලා (Brown Wood Owl), ගෙබිකට බස්සා (Frogmouth), මහ ගිනි කුරුල්ලා (Malabar Trogon), රන් පිළිහුඩුවා (Three - toed Kingfisher), කොඩි කැරලා (Rufous Woodpecker) වැනි පක්ෂීන් කන්නෙළියෙන් වාර්තා වේ.

කෂීරපායී විශේෂ 20 ක් පමණ කන්නෙළිය වන රක්ෂිතයෙන් වාර්තා වී තිබේ. ලංකාවට ආවේණික කෂීරපායීන් වන රන් හෝතඹුවා (*Paradoxurus zeylanis*), රන් උණහපුළුවා (*Loris tradigradus*), කළු වඳුරා (*Trachypithecus vetullus*), ඊලවා (*Macaca sinica*) වැනි සතුන් කන්නෙළියේ ජීවත් වේ. මීට අමතරව කොටියා (*Punthera pardus kotiya*), බටු ලේනා (*Funambulus sublineatus*), දඬු ලේනා (*Ratufa macroura*), ගෝනා (*Cervus unicolor*), ඉන්තෑවා (*Hystrix indica*), කබල්ලෑවා (*Manis crassicaudata*), දියබල්ලා (*Lutra lutra*) වැනි විශේෂ ද කන්නෙළියෙන් වාර්තා වේ.

කන්නෙළිය වන රක්ෂිතයේ සමනළ විශේෂ 53 ක් පමණ වාර්තා වී ඇති අතර ඉන් විශේෂ 05 ක් පමණ ලංකාවට ආවේණික වේ. ආවේණික සමනළන් ලෙස පාවෙන්නා (Tree Nymph), මහ කුරුළු පිය පැපිලියා (Ceylon Birdwing) වැනි සමනළන් වෙති. මීට අමතරව මහ කැළෑ පැපිලියා (Red Helon), මහා නීලයා (Blue Mormon), රතු තිත් අච්චිලයා (Red spot Duke), මහා සේලරුවා (Commander), පසිරි කඩුවා (Five bar Swardtaile) වැනි දුලභ සමනළ විශේෂ ද කන්නෙළියේ ජීවත් වේ.

මෙතරම් ජෛව විද්‍යාත්මක වටිනාකමක් සහිත වනාන්තරයක් වුවත් කන්නෙළියේ භාරකරුවා වන, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට මෙහි සැබෑ ජෛව විද්‍යාත්මක වටිනාකම පිළිබඳව නිවැරදි අවබෝධයක් නොමැති බව වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් කන්නෙළිය පිළිබඳව ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති පත්‍රිකා හා පොත් පරිශීලනය කිරීමේ දී පෙනී යයි. එම පත්‍රිකාවල හා කුඩා පොත්පත් වල සඳහන් වන්නේ මෙහි සැබෑ ජෛව විවිධත්වයෙන් අංශු මාත්‍රයක් පමණි. එවන් පසුබිමක් තුළ කන්නෙළියේ ඉතා දුර්ලභ ජෛව ප්‍රජාවගේ රැකවරණය තහවුරු කිරීමට නිවැරදි සංරක්ෂණ සැලසුමක් සකස් කළ හැකිද යන්න ගැටළුවකි.

කන්නෙළිය හා සම්බන්ධව පිහිටි නාකියාදෙණිය වනාන්තරය තවම යෝජනා රක්ෂිතයක් ලෙස පවතී. නාකියාදෙණිය හා දෙදියගල වනාන්තරවල ජෛව විද්‍යාත්මක වටිනාකම පිළිබඳව මේ වන තුරුත් නිවැරදි

තක්සේරුවක් සිදු කර නොමැත. එවන් පසුබිමක් තුළ සිංහරාජ අඩවිය හා සමාන මෙම වනාන්තර පද්ධතිය සංරක්ෂණය සඳහා නිසි වැඩපිළිවෙළක් සකස් කරන්නේ කෙසේද යන්න සිතා ගැනීමට පවා අපහසුය.

විශ්ව විද්‍යාලවල හා පරිසර සංවිධානවල පර්යේෂකයන්ගේ සහය ලබා ගෙන මෙම වනාන්තර පද්ධතියේ ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳව නිසි ඇගයීමක් පළමුව සිදු කළ යුතුව ඇත. එම අධ්‍යයනයන්ට මෙම වන සංකීර්ණය හා සම්බන්ධව පවතින පෞද්ගලික හා ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාව සතු වනාන්තර ඉඩම් ද ඇතුළත් කළ යුතුය. එවැනි නිසි ජෛව විද්‍යාත්මක ඇගයීමකින් පසුව ක්‍රමවත් දීර්ඝ කාලීන සංරක්ෂණ සැලසුමක් සකස් කළ හැකිය. එම සැලසුම් සකස් කිරීමේ දී විවිධ පර්යේෂකයින් විසින් කන්තෙළිය පිළිබඳ සිදු කරන අධ්‍යයන වල වාර්තා එක් රැස් කර ඒවා නිරන්තරයෙන් පසු විපරමකට භාජනය කිරීම ද වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්යය භාරයක් විය යුතුය. නැතහොත් කන්තෙළියේ වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳව නිවැරදි අවබෝධයක් සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා ලබාගත නොහැකිය.

පසුගිය කාලය තුළ රුපියල් මිලියන ගණනක් වැය කරමින් ක්‍රියාත්මක කළ කන්තෙළිය සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිවලින් සිදු කෙරුණේ කන්තෙළියේ සංචාරක පහසුකම් වැඩි දියුණු කිරීම මිස මෙම වන රක්ෂිතයේ ජෛව ප්‍රජාවගේ පැවැත්ම තහවුරු කිරීමට වැදගත් වන ක්‍රියාමාර්ගවලට පිවිසීම නොවීම ඉතා කණගාටුවට කරුණකි. එවන් තත්ත්වයක් තුළ තව වසර ගණනාවකින් පසුව කන්තෙළියෙන් වද වී ගිය ජෛව ප්‍රජාව පිළිබඳව පමණක් අපට කතා කිරීමට සිදු වේද යන්න සැක සහිතය. මේ නිසා කන්තෙළිය රැක ගැනීමට නම් එහි සංචාරක පහසුකම් වර්ධනය කිරීමෙන් ඔබ්බට වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්යය භාරය පුළුල් කළ යුතුය යන්න අවධාරණය කර සිටිමු.

කන්තෙළියේ සංචාරක පහසුකම් වැඩි දියුණු වීමත් සමගම සිදු වී ඇත්තේ මත්පැන් පානය කර කන්තෙළියේ ජලස්නානය කිරීමට පැමිණෙන පිරිස වැඩි වීම පමණක් බව අප විශ්වාස කරමු. මේ නිසා කන්තෙළියේ සංචාරක කටයුතු මීට වඩා විධිමත් ආකාරයෙන් සිදු විය යුතුය යන්න අපගේ විශ්වාසයයි.

කන්තෙළිය වටා පිහිටි ගම්මානවල ජනතාව දැනුවත් කර සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා සෘජු දායකත්වය ලබා ගැනීමේ වැඩසටහන්ද ව්‍යාපෘතිවලට පමණක් සීමා වූවක් බව පෙනෙන්නට තිබේ. ඒ තත්ත්වය වැළැක්වීමටනම් සැබෑ ප්‍රජා දායකත්වය සහිත විධිමත් තිරසාරී වැඩසටහන් කන්තෙළිය සංරක්ෂණය අරමුණු කරගෙන දියත් කළ යුතුය. ඒවා ව්‍යාපෘති අවසන් වන විට තනර නොවන, නැවතත් පෙර පැවති තත්ත්වයටම පත් වන ව්‍යාපෘති බවට පත් නොවීමට කටයුතු කිරීම වන සංරක්ෂණ නිලධාරීන්ගේ වගකීමකි. ඒ සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍යමය ප්‍රතිපාදන සංචාරක කර්මාන්තයෙන් ලැබෙන මුදලින් සියයට වැඩි ප්‍රතිශතයක් කන්තෙළිය වෙනුවෙන් යොදවන්නේනම් ඉතා යහපත් බව අපගේ පිළිගැනීමයි.

කන්තෙළිය, දෙදියගල හා නාකියාදෙණිය වන රක්ෂිත වටා පිහිටි වනාන්තර ඉඩම් වරින් වර තේ වගාව හා කටු පොල් වගාව සඳහා බහුලව එළි පෙහෙළි කිරීම මෙම වනාන්තර පද්ධතියේ කුටිකරණය වීමට ඉතා දරුණු ලෙස බලපා තිබේ. අද වන විට කන්තෙළිය, දෙදියගල හා නාකියාදෙණිය වනාන්තර ප්‍රකාශයට පත් කරන අවස්ථාවේ දී තිබූ වනාන්තර බිම් ප්‍රමාණයෙන් විශාල කොටසක් අනවසර අල්ලා ගැනීම් හා එළි පෙහෙළි කර තේ වගාවන් ව්‍යාප්ත කිරීමට ගොදුරු වීමෙන් රක්ෂිතවලට අහිමි වී ඇත. මේ තත්ත්වය පාලනය කිරීමට මෙන්ම වන රක්ෂිත මායිමේ ඇති අනෙක් වනාන්තර ඉඩම් රක්ෂිතයට ඇදා ගැනීම සඳහා නිසි වැඩ පිළිවෙළක් සකස් කිරීම ඉතාම අවශ්‍යව ඇත. හිටපු ජනාධිපතිනිය විසින් 2004/07/22 වන දින අංක PC/ CP/26/ 2004 දරණ අමාත්‍ය මණ්ඩල සංදේශයට අනුව කන්තෙළිය, දෙදියගල, නාකියාදෙණිය යන රක්ෂිත වනාන්තර වලට යාව හෝ ඉන් කිලෝ මීටර් 1/2 ක දුර ප්‍රමාණයක් ඇතුළත පිහිටි ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාව සතු සියළුම වනාන්තර, වන රක්ෂිතවලට ඇදා ගැනීම සඳහා වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට පවරා දෙන මෙන් ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාවට නියම කිරීමට පාරිසරික හා ස්වාභාවික සම්පත් අමාත්‍යවරයාගෙන් අනුමැතිය ඉල්ලා තිබේ. එම ඉඩම් පැවරීම 1972 ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ නීතියේ 21 (1) (E) වගන්තිය සහ 44 (A) වගන්ති ප්‍රකාරව සිදු කිරීමට නියමිත විය. පසුව පරිසර හා ස්වාභාවික සම්පත් අමාත්‍යවරයා විසින් 2005 වසරේ අගෝස්තු මාසයේ කැබිනට් නිර්දේශ ඉල්ලා අදාළ ඉඩම්වල ලේඛනයක් ඉදිරිපත් කළ අතර එහි සඳහන් වන්නේ පසුව වන්දි ගෙවීමේ පදනම මත මෙම ඉඩම් අදාළ වනාන්තරවලට ඇදා ගැනීමට කටයුතු කරන බවය. නමුත් මෙය පසුගිය රජයේ අවසන් කැබිනට් රැස්වීම වූ බැවින් ඊට අවදානය හෝ අනුමැතිය හිමි නොවිනි. එතැන් පටන් මේ දක්වාම එම ක්‍රියාවලිය යටපත්ව තිබීම වන ජීවීන්ගේ රැකවරණයට විශාල හානියකි.

වර්තමානයේ දුරදර්ශී පරිසර ඇමතිවරයෙකු පත්ව සිටින බව අප විශ්වාස කළෙමු. නමුත් ඔහුගේ පාලන සමය තුළ ද මෙවන් දෑ පිළිබඳව ගැඹුරින් සිතා බලා දීර්ඝකාලීන සැලසුම් සකස් කර ඒවා ක්‍රියාත්මක කරන

බවක් පෙනෙන්නට නැත. නමුත් එතුමාගෙන් අප ඉල්ලා සිටින්නේ ජනාධිපති කාර්ය සාධක බලකායේ තීරණ මත පදනම්ව සකස් කෙරුණු 2004/07/22 දින දරණ කැබිනට් සංදේශයට අනුව කටයුතු කර කන්නෙළිය, දෙදියගල, නාකියාදෙණිය වනාන්තර මායිමේ පිහිටි සියළුම වැදගත් වනාන්තර බිම් ප්‍රදේශ වන රක්ෂිත තුළට ඇතුළත් කිරීම සඳහා පියවර ගන්නා ලෙසය. එම පියවර මෙම වනාන්තර පද්ධතියේ ඉතාම දුර්ලභ ජෛව ප්‍රජාවගේ රැකවරණය සඳහාත් අනාගත පරපුර වෙනුවෙනුත් තබන යහපත් පියවරක් වනු ඇත. මේ සඳහා අදම ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට ප්‍රමාද වුවහොත් සිදු වන්නේ මෙම වනාන්තර බිම් විවිධ දේශපාලන මැදිහත් වීම් මත ධනය හා බලය හිමි පුද්ගලයන් අතට පත් වීමෙන් එළි පෙනෙළි කර තේ වගාව ඇතුළුව විවිධ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම්වලට ගොදුරු වීම පමණකි.

අප අකමැත්තෙන් වුවද මතක තබා ගත යුතු කරුණක් ඇත. එනම් ලංකාවේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් පහතරට තෙත් වනාන්තර වලින් වැසි ඇත්තේ 2.14% ක භූමි ප්‍රමාණයක් පමණක් බවය. එය වර්ග කිලෝමීටර් 1415 ක් තරම් ඉතාම සුළු බිම් ප්‍රමාණයකි. එසේ වුවද ලංකාවේ ජීවීන්ගෙන් අති බහුතරයකගේ නිවහන වන්නේ තෙත් කලාපයයි. එහෙත් තෙත් වනාන්තර ලෙස පවතින බිම් ප්‍රමාණයෙන් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ බවට වර්තමානයවන විට පත් කර ඇත්තේ 68% ක භූමි ප්‍රමාණයකි. ඉතිරි තෙත් වනාන්තර සියල්ලම ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාව සතු හෝ පෞද්ගලික හිමි කරුවන් සතුව හෝ වැවිලි සංස්ථාව සතුව හෝ පවතී. මෙම වනාන්තර ඉඩම්, ඉඩම් නියමානුකූල කිරීමේ ක්‍රමවේදය යටතේ ආරක්ෂා කිරීම හෝ වන සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක ආඥා පනත යටතේ අහස භූමි වලට පත් කර හෝ ආරක්ෂා කිරීම ඉතා වැදගත්ය. ඒ සඳහා සැලසුම් සකස් වන තුරු තෙත් වනාන්තර හා ඒවායෙහි ජෛව ප්‍රජාව සුසුම්ලමින් සිටිති.

සජීව වාමිකර

ශ්‍රී ලංකා සෞඛ්‍ය සංසදය
අංක 546/3,
වට මාවත,
ගංගොඩවිල,
නුගේගොඩ.

දුරකතනය - 0112803139
ෆැක්ස් - 0112803139
විද්‍යුත් තැපෑල - slnf@sltnet.lk
වෙබ් අඩවිය - www.slnf.net